

Revizija specijalističkog programa za maloljetničko pravosuđe

► Pripremila: Mr Mila Antelj, Centar za edukaciju sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj

Na osnovu člana 197 Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku („Službeni glasnik RS” br. 13/10, 61/2013 i 68/2020), Centar za edukaciju sudija i javnih tužilaca Republike Srpske (u daljem tekstu: CESTRS) brine se o sticanju posebnog znanja i kontinuiranom stručnom osposobljavanju i usavršavanju sudija i tužilaca iz oblasti dječijih prava, prestupništva mladih i njihove krivičnopravne zaštite, i to pod nadzorom Visokog sudskog i tužilačkog savjeta Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: VSTS). Na taj način, putem edukacije i specijalizacije profesionalaca, CESTRS doprinosi zaštiti djece.

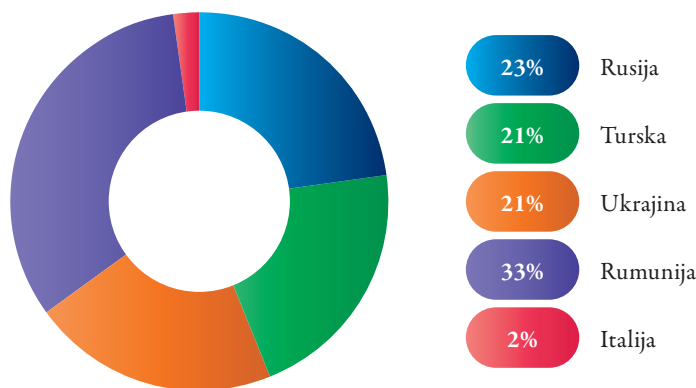
Od 2011. godine CESTRS sprovodi specijalističku obuku za maloljetničko pravosuđe i kontinuirano stručno usavršavanje sudija i javnih tužilaca koji postupaju prema Zakonu o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku. S tim u vezi, nakon sprovedene obuke CESTRS izdaje certifikate nosiocima pravosudnih funkcija za postupanje u navedenim predmetima. Takođe, posljednjih godina se sprovodi i napredna obuka za sudije i javne tužioce koji već postupaju u predmetima u kojima se pojavljuju maloljetnici kao izvršioci krivičnih djela i u krivičnim predmetima u kojima se u ulozi oštećenog pojavljuju djeca. Osim toga, specijalističku obuku za maloljetničko pravosuđe

pohađaju i sudije koje rade na prekršajnom referatu, a za sudije koje rade na građanskom referatu sprovodi se kontinuirana obuka o temi najboljeg interesa djeteta u građanskopravnim postupcima. Od kraja 2010. godine, kada je počela specijalistička obuka, pa do danas izdata su ukupno 223 certifikata od kojih su 142 izdata sudijama, a 81 certifikat javnim tužiocima u Republici Srpskoj. S obzirom na to da je, nakon proteka godina, izmjena zakona i neujednačenog programa obuke za maloljetničko pravosuđe CEST-a RS i Centra za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: CESTFBiH), bilo potrebno revidirati postojeće priručnike i programe obuke, 2023. godine VSTS i UNICEF su otvorili dijalog u vezi sa pitanjem ujednačavanja prakse oba entitetska CEST-a. Pod tim su se podrazumijevali sadržaj specijalističke obuke i uslovi za izdavanje certifikata o stručnoj osposobljenosti za obavljanje poslova iz oblasti prestupništva mladih i njihove krivičnopravne zaštite, što je u skladu sa zaključcima Stalne komisije za edukaciju VSTS.

Na *onlajn* sastanku predstavnika Odjela za efikasnost i kvalitet sudova VSTS, Odjela za edukaciju i sudsku dokumentaciju VSTS, entitetskih CEST-ova i UNICEF-a u decembru 2023. godine utvrđeno je da je realno

očekivati da se revizija programa sprovede u 2024. godini, te da se nove obuke, na osnovu revidiranog programa, počnu realizovati 2025. godine. Takođe je utvrđeno da bi dio buduće specijalističke obuke mogao da se sprovede putem *online* modula o čijem razvijanju je potrebno detaljnije razgovarati. Razgovaralo se i o reviziji dosadašnjih priručnika koji će se koristiti kao materijal na obukama. Za njihovu reviziju bile bi angažovane radne grupe (II faza – 2025) jer su se očekivale izmjene i dopune Zakona o postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku FBiH tokom 2024. godine. Nakon toga Odjel za unapređenje efikasnosti i kvaliteta rada u sudovima VSTS sproveo je anketu koju je uputio 28. maja 2024. godine svim nosiocima pravosudnih funkcija koji su pohađali specijalističku obuku za maloljetničko pravosuđe i koji rade na tim predmetima.

Dvanaestog juna 2024. godine održan je sastanak sa edukatorima koji su učestvovali na navedenim obukama. Nakon sprovedene ankete i sastanka sa edukatorima utvrđeno je da je definitivno potrebno revidirati postojeći program obuke i prilagoditi ga trenutnoj legislativi i društvenoj situaciji. U anketi sudije i tužioci za maloljetnike su kao najznačajnije istakli da bi se u okviru specijalističke obuke više pažnje trebalo posvetiti psihologiji maloljetnika, specifičnostima krivičnog postupka prema djeci i maloljetnicima, te zaštiti djece svjedoka i oštećenih i njihovoj resocijalizaciji. Takođe, veliki broj sudija i tužilaca za maloljetnike smatrao je da je u radu sa maloljetnicima izuzetno važan interdisciplinarni pristup (saradnja sa policijskim organima, centrima za socijalni rad, psiholozima itd).

Rezultati ankete: Segmenti od interesa^[41]

U skladu sa zaključcima VSTS BiH, formirana je radna grupa kako bi se obezbijedio što kvalitetniji program specijalističke obuke za maloljetničko pravosuđe. Radnu grupu za reviziju programa specijalističke obuke za maloljetničko pravosuđe čine predstavnici pravosudnih institucija u BiH, među kojima su sudije i tužioci koji su, ujedno, i edukatori specijalističke obuke za maloljetničko pravosuđe, zatim, stručni savjetnik-psiholog zaposlen u institucijama pravosuđa, koordinator radne grupe sa posebnim znanjem i iskustvom

iz oblasti maloljetničkog prestupništva (predstavnik akademske zajednice), predstavnici entitetskih ministarstava pravde, te predstavnici entitetskih centara za edukaciju sudija i tužilaca, predstavnik Pravosudne komisije Brčko distrikta BiH, predstavnici Odjela za edukaciju i sudsku dokumentaciju i Projekta unapređenja efikasnosti sudova i odgovornosti sudija i tužilaca u BiH VSTS, te predstavnik UNICEF-ovog projekta „Pravda za svako dijete“.

[41] Visoki sudski i tužilački savjet BiH, 2024, *Analiza rezultata ankete o specijalističkim obukama za sudije i tužiocima za maloljetnike*.

Prvi sastanak radne grupe je održan 4. oktobra 2024. godine u Banjoj Luci. Tokom sastanka je koncipiran prijedlog novog specijalističkog programa za maloljetničko pravosuđe, te su donesene određene preporuke. Među tim preporukama su: certifikacija nosilaca pravosudnih funkcija u Sudu i Tužilaštvu BiH koji postupaju u predmetima međunarodne trgovine ljudima u kojima su žrtve djeca, potreba da se naprave dodatne odgovarajuće oznake faza predmeta u TCMS u kojima se pojavljuju maloljetnici, psihološko osnaživanje nosilaca pravosudnih funkcija koji rade na tim predmetima s obzirom na to da je u radu na predmetima sa djecom primjetan sindrom emotivnog sagorijevanja (kao pozitivan primjer istaknuto je da su u Republici Srbiji tužiocima koji rade sa maloljetnicima dužni da bar jednom u tri mjeseca posjete psihologa), potreba da se jasnije definiše uloga stručnog savjetnika-psihologa u tužilaštvima, multisektorske obuke sa policijskim organima, centrima za socijalni rad, vještacima i dr., razmjena iskustava sa okruženjem/regionalna saradnja, kao i posjeta zavodima, vaspitnim ustanovama i ostalim relevantnim institucijama, te nastavak održavanja koordinacionih sastanaka tužilaca iz RS i FBiH u koje bi bile uključene i sudije. Osim navedenog, tokom sastanka je istaknuto da je svijest o potrebi certifikacije i senzibilizacije nosilaca pravosudnih funkcija mnogo veća nego ranije, da je edukacija smanjila broj počinitelja krivičnih djela, da sva djeca u BiH moraju biti jednako zaštićena, te da je zbog toga neophodno ujednačiti zakonske odredbe u RS i FBiH. Takođe, istaknuto je da postpenalni tretman maloljetnika i dalje predstavlja problem.

Poslije drugog i završnog sastanka radne grupe, 8. novembra 2024. godine, tokom kojeg je finalizovan prijedlog programa, CEST-ovi su pristupili izradi novog programa specijalističke obuke za maloljetničko pravosuđe. Taj program će biti uvršten u Program stručnog usavršavanja i početne obuke za 2025. godinu nakon što ga usvoje upravni odbori CEST-ova i potvrdi VSTS. Pri izradi novog programa obuke vodilo se računa o zaključcima VSTS,

rezultatima sprovedene ankete, preporukama edukatora, kao i prijedlozima radne grupe. Novi revidirani program specijalističke obuke pod nazivom "Program edukacije za sticanje posebnih znanja i kontinuirano stručno osposobljavanje i usavršavanje sudija i tužilaca iz oblasti dječijih prava, prestupništva mladih i njihove krivičnopravne zaštite" sastoji se od tri dvodnevne radionice, odnosno tri tematska ciklusa. Prvi tematski ciklus posvećen je krivičnom postupku koji se vodi protiv djece i maloljetnika. U okviru tog ciklusa obradiće se kriminološki osvrt na etiologiju i fenomenologiju maloljetničkog prestupništva, sistem maloljetničkog pravosuđa i međunarodni standardi sa aspekta relevantnih međunarodno-pravnih instrumenata iz oblasti prava djeteta, krivični postupak prema maloljetnicima (minimalna prava djeteta u krivičnom postupku, definicija uzrasnih kategorija, nadležnost sudova i tužilaštava za maloljetnike, zaštita privatnosti maloljetnika, obazrivost i hitnost u postupanju, načelo oportuniteta, ispitivanje maloljetnika, pripremni postupak i dr.), maloljetničko materijalno i maloljetničko izvršno krivično pravo. Drugi tematski ciklus posvećen je primjeni Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u praksi. U okviru tog ciklusa obradiće se primjena alternativnih mjera i mjera preusmjerenja u krivičnom postupku prema maloljetnicima, krivična djela na štetu djece i primjena Zakona u praksi i zaštita djece žrtava u praksi i njihova rehabilitacija i resocijalizacija. Treći i posljednji tematski ciklus posvećen je psihologiji maloljetnika (razvoj djece, psihološka priprema djece, izazovi u ispitivanju, forenzički intervju, praksa saslušanja djece u istrazi i pred sudom i dr.), ulozi organa starateljstva u krivičnom postupku prema maloljetnicima, te posjeti zavodskim institucijama u kojima su smješteni maloljetnici. Sve navedene teme biće praćene interaktivnim prezentacijama i primjerima iz sudske prakse.

Napredna obuka je namijenjena sudijama i tužiocima koji već postupaju u postupcima prema maloljetnim izvršiocima krivičnih djela,

kao i u krivičnim postupcima u kojima se u ulozi oštećenog pojavljuju djeca, a koji su završili obaveznu specijalističku obuku za maloljetničko pravosuđe i dobili certifikat. Cilj napredne obuke je kontinuirano usavršavanje i praćenje noviteta iz oblasti maloljetničkog pravosuđa. Tokom održavanja napredne obuke obradiće se tema o seksualnom iskorištavanju i zlostavljanju djece u digitalnom okruženju. Ta tema se sastoji od tri modula: prvi modul posvećen je etiologiji i fenomenologiji, drugi modul posvećen je pravnom okviru u vezi sa slučajevima seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece u digitalnom okruženju, a treći modul je posvećen digitalnim dokazima. Edukatori će biti renomirani predstavnici pravosudne i akademske zajednice, psiholozi i vještaci informatičke struke. Dalje, nastaviće se održavanje koordinacionih sastanaka tužilaca za maloljetnike u BiH na koje će biti pozvane i sudije za maloljetnike.

Funkcija specijalizacije svih profesionalaca u predmetima u kojima se pojavljuju djeca i maloljetnici jeste ostvarivanje dobrobiti i najboljeg interesa djeteta, naročito imajući u vidu ulogu pravosuđa kao korektivnog faktora društva. Sudije, tužioci, policijski službenici, socijalni radnici, advokati i ostali moraju da imaju izraženu sklonost ka vaspitanju, potrebama i interesima mladih, te da posjeduju posebno znanje iz oblasti prava djeteta, odnosno moraju biti certifikovani da bi postupali u tim predmetima. Tokom godina uslovi za rad sa djecom su poboljšani opremanjem pravosudnih institucija, edukacijom stručnih savjetnika i tužilaca i zapošljavanjem stručnih savjetnika. Maloljetnička delinkvencija zahtijeva veću pažnju društva i sistemski odgovor. Nadamo se da će novi program specijalističke obuke za nosioce pravosudnih funkcija odgovoriti izazovima savremenog doba i doprinijeti kvalitetnijem pravosudnom odgovoru kada je u pitanju zaštita djece i maloljetnika.